

RESULTS OF THE JEAN MONNET MODULE PROJECT 620252-EPP-1-2020-1-UAEPJMO-MODULE). 2022. Vol 51 No 2. Scientific Journal of Polonia University. P. 31-39. URL: <http://pnap.ap.edu.pl/index.php/pnap/issue/view/58>.

14. Kuczmarski S. Values-Based Leadership: Rebuilding Employee Commitment, Performance and Productivity. NJ : Prentice Hall, 1995. 304 p.

О. Граб,

провідний концертмейстер

Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

O.Hrab,

leadaccompanist,

VinnytsiaMykhailoKotsubynsky
StatePedagogicalUniversity,

ТВОРЧИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

CREATIVE APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF AESTHETIC TASTE OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS THROUGH THEATRICAL ACTIVITIES

***Анотація.** Стаття присвячена актуальній та важливій проблемі – організації театралізованої діяльності дітей на засадах творчої взаємодії та співпраці, задля прилучення дітей до естетичних цінностей, формування почуття краси та гармонії, розвитку естетичних уподобань та естетичного смаку. Визначено зміст поняття «естетичний смак» в історичній ретроспективі. Окреслено методи та технології організації театралізованої діяльності дітей. Зроблено акцент на особливостях вибору репертуару для дитячого театру.*

***Abstract.** The article is devoted to a topical and important problem - the organization of children's theatrical activities on the basis of creative interaction and cooperation, in order to attract children to aesthetic values, form a sense of beauty and harmony, develop aesthetic preferences and aesthetic taste. The meaning of the concept of "aesthetic taste" in historical retrospect is determined. The methods and technologies of organizing children's theatrical activities are outlined. Emphasis is placed on the peculiarities of choosing a repertoire for children's theater.*

***Ключові слова:** смак, естетичний смак, естетичні цінності, театральне мистецтво, театралізована діяльність, творча співпраця, діти, майбутні вчителі*

***Keywords:** taste, aesthetic taste, aesthetic values, theatrical art, theatrical activity, creative collaboration, children, future teachers*

Процес розвитку естетичного смаку є одним із головних завдань сфери естетичного виховання. Еталоном естетично розвиненої особистості дослідники

вважають різне начало: естетичні потреби, естетичне ставлення, естетичні переживання, творчі здібності, взаємозв'язок сформованих естетичного ідеалу та смаку. Перед новою українською школою постала нагальна потреба у забезпеченні творчого підходу розвитку особистості, формування її естетичного ставлення до дійсності з вихованням потреби в споживанні та творенні естетичної культури суспільства. Ґрунтом для реалізації цього складного процесу має стати мистецтво, зокрема театральне. Синтетична природа театального мистецтва наділила його широкими можливостями впливу на емоційний, інтелектуальний та творчий розвиток дитини, з перших років її життя.

Проблема формування естетичного смаку вивчалась не одним поколінням вчених. Феномен «естетичний смак» відомий з часів Стародавнього Риму. З тих днів існує вислів, що характеризує зміст, яким було наділене поняття: «Про смак не сперечаються, якщо він є!». Поняття «смак» не мало естетичного сенсу, а вживалось виключно з фізіологічної точки зору для визначення гіркого, солоного, солодкого чи кислого. Протягом історичного розвитку зміст розширився і набув ознаки «естетичний».

Зарубіжні та вітчизняні вчені системно вивчали поняття «естетичний смак». Вчені переконані, що ця категорія виникає в XVII як результат стрімкого розвитку суспільства, появи нових мистецьких течій та спроби знайти еталон (універсалій) за допомогою якого можна було б оцінити художній твір [6]. З історично-наукових джерел відомо, що термін «смак» у значенні «високий смак» (естетичний) вперше вжив іспанський мислитель Бальтасар Грасіан-і-Моралес у праці «Кишеньковий оракул або Наука розсудливості» (1646). Так, філософ епохи класицизму, позначив одну зі здатностей людського пізнання, що орієнтована на збагнення прекрасного і творів мистецтва. Вчений вказував, що здатність естетичного судження відрізняється від судження логічного, оскільки був переконаний, що для естетичного смаку, так само як і для розуму, потрібна культура. Згодом цей термін почали використовувати філософи XVIII ст. інших розвинених країн Європи – Франції, Німеччини, Англії, Італії. З'являлись нові трактати та вчення про смак. Найбільш глибоке розуміння цього феномену ми знаходимо у науковому доробку німецького мислителя І. Канта, який роз'яснював його зміст, як «здатність людини естетично оцінювати дійсність і мистецтво». [6].

У вітчизняній науковій думці (М. Драгоманов, М. Костомаров, О. Потебня, І. Франко, В. Сухомлинський) естетичні смаки людини розуміється як внутрішнє відчуття краси, де виявляється індивідуальна і ментальна особливість феномену естетичної культури. Категорія «смак» розглядається з позиції значення смакових установок та уподобань, його естетичної та пізнавальної цінності. Сьогодні існує велика кількість визначень феномену «естетичний смак», як от:

- це внутрішнє відчуття, пов'язане з відчуттям задоволення від споглядання прекрасного і доставленої від нього радості;
- своєрідним почуття міри, вміння знаходити необхідну достатність в особистому ставленні до світу культури і певних цінностей;

- здатність до індивідуальної оцінки та добору естетичних цінностей, яка визначає можливість і здатність особистості до саморозвитку;
- здатність людини до миттєвої оцінки дійсності, творів мистецтва крізь призму естетичних категорій і власного досвіду:
- універсальна, інтегральна і водночас індивідуальна властивість людини, яка впливає на естетичне її ставлення до явищ дійсності та мистецтва і виступає стимулом до перетворювальної, художньо-творчої діяльності особи [1; 3; 9].

Наявність естетичного смаку проявляється як відповідність внутрішнього і зовнішнього, гармонія духу і соціальної поведінки особистості. В цьому контексті доцільно згадати латинське висловлювання: «У кожного свій смак».

В основі формування естетичного смаку є діяльність, що збагачує духовний світ дитини, зміцнює та вдосконалює її, інтегрує в собі соціально значимі естетичні цінності. Зазначимо, що творча театралізована діяльність дитини неодмінно викликає і опосередковує дію естетичного смаку і також опосередковується ним. Формування естетичних смаків дитини, розвиток її творчого потенціалу проявляється в розвитку самостійних, чітко виражених індивідуальних інтересах, творчій уяві, розвитку самосвідомості, прагненні до самоутвердження у сфері соціальної реальності, потребі створення власних планів своєї поведінки, самовихованні [7, с. 25].

Формування естетичного смаку залежить від об'єктивних і суб'єктивних факторів, психологічних новоутворень, що формуються в дитини, вікових особливостей сприйняття мистецтва, специфіки загальної соціально-культурної ситуації в суспільстві, внутрішніх потребі спрямованості особистості, її прагнення до духовного збагачення, емоційно-естетичного зростання. Педагогічна система виховання естетичного смаку передбачає включення дітей не тільки в процес сприймання і оцінювання творів мистецтва, а й у різноманітні види творчої діяльності, зокрема театралізованої.

Театральне мистецтво – унікальне за своєю природою, оскільки воно має дивовижну здатність об'єднувати людей спільними думками, поглядами. Театралізована діяльність – чудовий засіб для спілкування, творчої взаємодії, подолання страхів, психологічних утисків, розвитку універсальних життєво необхідних навичок, формування ціннісного ставлення до краси, гармонії, формування естетичного смаку [2].

Театр – це мистецтво дії, гри. Ігровий характер театального мистецтва дозволяє широко використовувати його потенціал у освітній діяльності. Театр – це чарівний світ, в якому діти потрапляють у казку, радіють граючи, а в грі пізнають красу та гармонію світу. В процесі театралізованих ігор діти знайомляться з новими знаннями, категоріями, здобувають навички невимушено та непомітно. Театралізована діяльність має широкі можливості для втілення творчих ідей, що здатні викликати розмаїття емоційно-інтонаційних та естетичних переживань, впливають на емоції та почуття, формують характерну для особистості здатність до рельєфного уявлення художнього образу. Театралізованій діяльності притаманний

імпровізаційний характер, що дає простір для польоту фантазії та уяви, художнього мислення, знайомить з усталеними естетичними цінностями, нормами, ідеалами.

Театралізована діяльність за своєю суттю носить імпровізаційний характер гри. За умови використання виховного потенціалу педагогічної імпровізації, театралізована діяльність надає можливість кожній дитині проникнути в світ цього синтетичного виду мистецтва, а також познайомитись з мовою інших мистецтв (музики, живопису, літератури), що складають його синкретичну єдність. У цьому зв'язку виключного значення набувають діалогічна свідомість вчителя, його імпровізаційні вміння, навички, знання у галузі імпровізаційної діяльності. Вони є підґрунтям педагогічного керівництва формуванням ціннісних орієнтацій, естетичного смаку дітей засобами театралізованої діяльності.

В роботі з дітьми краще використовувати малі форми мистецтва театру ляльок. Це можуть бути міні вистави, які створені на основі народних казок, дитячих пісень, літературних авторських оповідань. У сучасній педагогічній практиці сьогодні широко використовується методика складання цікавих захоплюючих історій (storitelling). У статті «Поліхудожня освіта майбутніх учителів: проблеми і перспективи» І. Барановська та Н. Мозгальова описують досвід використання цієї ненової, але й водночас інноваційної технології в процесі підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Оволодіння мистецтвом створювати та розповідати цікаві, захоплюючі історії, підкреслюють педагоги, розвиває у здобувачів вміння заінтригувати, зацікавити розповіддю, сприяє подальшому творчому пошуку. Результатом управління студентів у сторітеллінгу стало створення міні вистав та анімаційних продуктів, а саме: вистави пальчикового театру «Жабка Соня», «Як звірі кицю лікували», етюди «Еврика», «Не хочу», «Кури та півень», «Акваріум»; пластилінові мультики «Пригоди метелика», «Чарівна квітка», відео роликів «Гаджет», «Одного разу в університеті» [3, с.12].

Оволодіння мистецтвом створення історій для міні вистав – захоплюючий колективний процес, в якому беруть участь усі учасники: і діти, і вчителі. Театралізація самотніх авторських текстів дозволяє включати прозові чи віршовані монологи, діалоги, сольні чи колективні пісні, танцювальні номери, які в цілому забезпечують цікаву театральну дію. Тематика міні вистав зазвичай глибоко національна, оскільки діти відштовхуються від знайомих з дитинства естетичних образів, естетичних цінностей, естетичних правил, естетичних норм. Використання цієї технології в процесі організації театралізованої діяльності дітей сприяють вихованню художньо-естетичного ставлення до художньо-образної суті, мелодійності, ритму, краси літературного слова, відчуття та розуміння виразності художніх засобів різних видів мистецтва, мають великий вплив на формування естетичних смаків усіх учасників.

На думку І. Барановської, педагогіка засобами театру – перспективний напрямок підготовки майбутніх учителів. Театральна педагогіка спрямовує дитину на пізнання себе, навколишнього світу, естетичних категорій за допомогою творчої взаємодії. Різноманітні театралізовані вправи, етюди, інсценізації розраховані на

активну співучасть кожного учасника. Емоційно насичена театралізована діяльність націлена на досягнення результату (формування естетичного смаку) через колективну творчість. Водночас, театралізована діяльність реалізується через індивідуальний підхід, повагу до особистості, віру в її здібності, можливості. Варто вказати, що чим менше запрограмована театралізована діяльність, тим більше задоволення вона приносить від спільної колективної творчості, тим ширші простори для художньо-творчої самореалізації, засвоєння суспільних еталонів гармонії та краси. Особливе місце серед форм театралізованої діяльності займають експромти, в яких надається можливість спонтанно, невимушено будувати діалоги, використовувати сценічний простір, добирати необхідні рухи, аксесуари, бутафорні предмети на основі прийнятих у суспільстві та колективі естетичних норм та уподобань [1; 2; 3].

Театралізована діяльність спрямована на формування навичок правильного та красивого виразного мовлення. Діти та дорослі вчаться розуміти красу голосу, знайомляться з його виразними характеристиками: артикуляційною виразністю, інтонаційною забарвленістю, гучністю, швидкістю. Акцент в цій роботі робиться на діалогічному мовленні, оскільки діалогічне спілкування не тільки природний дар – це театральна-педагогічна технологія, що включає в себе:

- вміння бачити, відчувати, сприймати, розуміти співрозмовника;
- знання законів соціальної та емоційної взаємодії людей;
- знання психології та прийомів встановлення емоційного особистісного контакту;
- володіння творчою органікою, технікою вербального і невербального спілкування [1].

Театралізована діяльність також включає дії з ляльковими персонажами, безпосередні рольові дії дітей, літературну діяльність, музичну (виконання пісень від особи персонажів, музично-театралізованих ігор, пісень та мелодій, створених самими дітьми), образотворчу діяльність (діти створюють мальовані або аплікативні декорації, костюми персонажів), гру на дитячих музичних інструментах. Керівництво театралізованою діяльністю потребує від вчителя вміння будувати роботу в системі, підбирати матеріали змістовні, ставити і вирішувати педагогічні задачі, мета яких – формувати творчі здібності, естетичні уподобання та смаки. Вчитель організовує та залучає дітей до театралізованої діяльності, використовуючи природні та вікові особливості. В дитячому віці основою естетичних смаків є природна безпосередність сприйняття вражень. Увесь спектр цих естетичних вражень укладається у двовірну систему – «подобається» чи «не подобається», «гарне» чи «не гарне». Як свідчить досвід педагогів-практиків, тільки в дітей 9-10 років естетичні смаки набувають свідомого вираження. Здобуваючи естетичні знання через враження, діти піднімаються до смаків дорослих через оцінки батьків, педагогів, екскурсоводів тощо.

Важливе значення у виборі творів для сценічного втілення потрібно вибирати такі твори, які найбільше хвилюють молодших школярів, викликають у них певні асоціації й відтворюють у їхній уяві певні естетичні образи. Це мають бути дитячі твори, що віку молодших школярів і мають педагогічну (виховну) цінність.

Драматург Олександр Вітер зазначає, «...п'єси для дітей – це вищий пілотаж. У дорослих п'єсах можна сховати недосконалість за філософію, нібито «розумні» речі. Дитяча публіка ж не сприйматиме нецікаве» Навіть казкове буття на сцені має відображати реалії, настрої та смаки сьогодення.[8]. У 2018 році побачила світ антологія сучасної драматургії для дітей «Драмовичок», в яку ввійшли різнопланові твори (історичні, сучасні, позачасові, фантастичні) для найменших малят, молодших, школярів, підлітків [2, с.14].

Різноплановий репертуар для дитячого театру (п'єси казки Т.Киричик «Щоб з жабками було, коли б рака не було», С.Скиби «Пригоди у лісі», сценічна композиція за п'єсою С.Когана та І.Єфремова «Ще раз про Червону Шапочку», казка-інсценівка «День народження песика Тобіка», «Пригоди Зайчика, що любив Метеликів», вертепні сценки) має позитивний виховний вплив на дітей, оскільки, відображені у змісті, художньо-естетичні цінності слугують формуванню естетичних смаків і художньому засвоєнню дійсності. Діти, готуючись до вистави, випробовують себе як сценаристи, актори, художники, співаки, музиканти, танцюристи.

Театралізована діяльність – це нові відкриття для дитини: розуміння акторського задуму, слідування умовам театральної гри, виявлення свого ставлення до зображуваного. У процесі підготовки театралізованої діяльності діти вчаться працювати з різноманітними матеріалами, інструментами, в них розвивається винахідливість, кмітливість, конструкторські здібності, розуміння художнього образу, його краси, різноплановості, гармонії.

В театралізованій діяльності діти прагнуть створювати ті художні образи, які відповідають їхньому внутрішньому світу, переживанням. Концертні виступи перед глядачами розвивають сценічну експресію маленького актора. Керівник працює над шліфовкою та закріпленням естетики виразної пластики, естетики мови, відпрацьовує мізансцени з партнером, виготовляє атрибути, декорації, підбирає відповідний музичний та шумовий супровід, освітлення та інше. Звичайно, такий ґрунтовний творчий підхід до підготовки театралізованої діяльності дітей має позитивний вплив, як на глядачів, так і на самих виконавців. Людина, яка відкрила своє серце мистецтву, ніколи не залишить його, не буде байдужою до краси та гармонії, не уявлятиме свого життя без творчості!

Література

1. Барановська І.Г. Мистецтво – джерело художньо-творчої самореалізації студентів педагогічних ВНЗ. URL: file:///C:/Users/Iriska/Downloads/Sitimn_2014_38_40.pdf
2. Барановська І.Г., Демченко О.П., Жовніч О.В., Казьмірчук Н.С., Стахова І., Подорожний В. Сучасна драматургія для дітей: європейський контекст. Навчально-методичний посібник. Вінниця, 2022. 260с
3. Барановська І.Г., Мозгальова Н.Г. Поліхудожня освіта майбутніх учителів: проблеми і перспективи. Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти, 2019. Вип. 26. с.12
4. Бровчак Л.С. проблема творчої діяльності в музичній педагогіці і психології. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla racowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz

badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.11.2017) - Warszawa, 2017. P. 105-112

5. Demchenko Olena, Kazmirchuk Natalia, Zhovnych Olesya, Stakhova Inna, Podorozhnyi Vadym, Baranovska Iryna. Preparing students for the use of theater activities for children's development soft skills: european context. society. integration. education. Rpoceedings of the International Scientific Conference. Volume I. May 27th - 28th. 2022. p. 31-46 BH3. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/issue/view/176/showToc>
6. Естетичний смак. URL: https://pidru4niki.com/1552011761102/etika_ta_estetika/estetichniy_smak
7. Калініна Л. Проблема формування естетичних смаків особистості у сучасних педагогічних дослідженнях. *Рідна школа*. 2008. № 5. С. 23 – 25
8. Ключ. Новітня драматургія для дітей. URL: <https://chl.kiev.ua/KEY/Books/ShowBook/559>
9. Щолокова О.П. Художньо-естетичне виховання школярів засобами художньої культури: Навчальний посібник. К.: УДКУ, 1993. 80с.

Л. Дабіжа,

старший викладач кафедри мистецьких
дисциплін дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

L.Dabizha,

Senior lecturer of the Department
of art disciplines of preschool and primary education
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ КОЛОРИСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

USE OF GAME TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF COLORISTIC TRAINING OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Анотація. У статті проаналізовано актуальність художнього колірнього виховання молодших школярів, важливість розуміння вчителями початкової школи специфіки використання у цій роботі ігрових технологій. Розглянуто особливості організації ігрової діяльності дітей на заняттях кольорознавством. Запропоновані ігрові прийоми роботи на таких заняттях.

Abstract. The article analyzes the relevance of artistic color education of younger schoolchildren, the importance of elementary school teachers' understanding of the specifics of using game technologies in this work. Peculiarities of the organization of children's play activities in color studies classes are considered. Suggested game methods of work in such classes.

Ключові слова: колірне художнє виховання, ігрові технології, молодші школярі.

Key words: color artistic education, game technologies, younger schoolchildren.